

VOORAFGAAND BERICHT

Waarde lezer

In de warme sfeer van een gezellig bruin café, waar zachtjes wordt gefluisterd en een vergeten lied op de achtergrond klinkt, gebeurt vaak iets bijzonders. Volksherbergen, volkscafés, feestzalen en markten zijn meer dan enkel fysieke plekken. Ze vormen het kloppende hart van sociale verbinding, plaatsen waar vreemden vrienden worden en verhalen zich als een lopend vuurtje verspreiden.

Of het nu een herberg, café, kroeg of staminee is, allen bieden ze dezelfde warme gastvrijheid. Niet alleen de trouwe stamgasten hebben er hun plek, maar ook de oude volksspelen, de biljartafels en ‘vogelpik’. Deze plekken dragen een rijke geschiedenis met zich mee, van volkssport tot rommelmarkt, van swing-jazz tot musette. In Vlaanderen, ooit bezaaid met deze bruisende trefpunten, neemt hun aantal gestaag af. Niet alleen cafés bieden trouwens gelegenheden voor ontmoeting en vermaak, maar ook wekelijkse markten en feestzalen dragen daartoe bij.

Een eerbetoon aan deze heiligdommen van ontmoeting en vertier is dan ook meer dan gepast. Kom met ons mee en ontdek het erfgoed van deze bijzondere locaties in onze streek.

Veel leesplezier!
De redactie

DE NIEUWE WERELD

Na de Tweede Wereldoorlog en tot in de jaren 50 was de vinkenbond *De Beroepszangers* één van de meest actieve verenigingen in Handzame. Buiten de gewone vinkenzettingen en vieringen, richtten de vinkeniers ook bals in en tijdens de zomer werden openluchtfeesten georganiseerd. Ook zangcrochets stonden vaak op het programma en in 1950 vond er een mondharmooniacrochet plaats. Ze hadden ook een eigen toneelgroepje *Vrij en blij*, dat niet alleen optrad in Handzame, maar ook kleur gaf aan de vinkenfeesten in Werken, Zarren, Staden, Rumbeke, Ichtegem en Langemark. In 1951 waren er 171 vinkeniers lid van *De Beroepszangers*.

Op de foto zien we de viering van hun kampioenen in café *De Nieuwe Wereld* bij Machar Declerck in de

Groenestraat. Machar Declerck was eigenlijk molenbouwer, maar hij hield het bij restauraties, slopingen en verplaatsingen. Tussen 1940 en 1970 baatte hij samen met zijn echtgenote Ivonne *De Nieuwe Wereld* uit. De naam *De Nieuwe Wereld* verwees naar de Verenigde Staten, waar verschillende inwoners van Handzame een nieuw bestaan hadden opgebouwd.

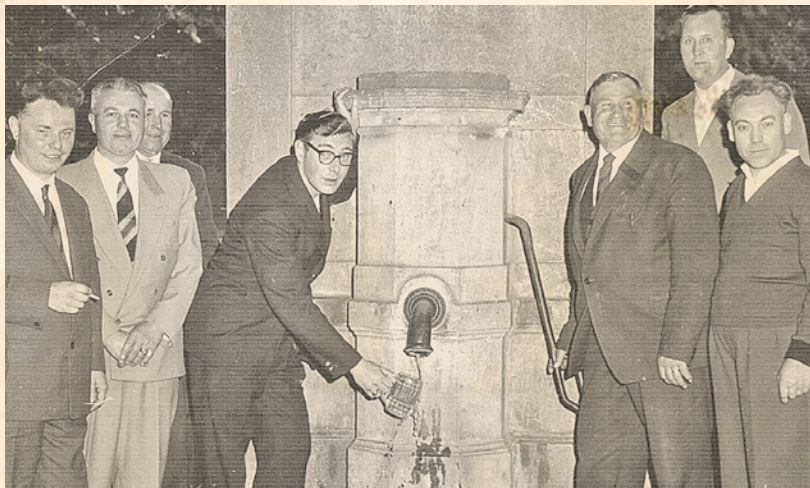
Bij een kampioenviering mocht een spreuk ook niet ontbreken. We lezen op de pancarte boven de deur:

“De vinkenmaatschappij is vandaag zo blij, omdat zij haar vrienden mag vieren, ende met bloemen mag versieren, zoo roepen wij uit vollen borst, weg met de raapkoolen kost, leve De Beroepszangers!”

Westhoek Verbeeldt

*Die niet wint en ook niet heeft,
altijd in de herberg leeft,
en toch steeds den waard betaalt,
is 't geen wonder, waar hij 't haalt?*

Vier van de pompe

1961. De stadspomp geeft bier ter gelegenheid van haar 100-jarig bestaan.

Op het Marktplaats van Oudenburg staat sinds 1861 een pomp. De arduinen constructie bestaat uit een vijfzijdige pomp met daarvoor een laag, rond waterbekken, geplaatst tegen een plaatvormige structuur met rijke neorenaissance ornamentiek aan voor- en achterzijde. Bovenaan staan de letters SPQO, wat staat voor *Senatus Populusque Oudenburgensis*. Het is een verwijzing naar het Romeinse verleden van de stad. Na een zware storm die Oudenburg trof in de nacht van 7 op 8 februari 1988 was de pomp ernstig beschadigd en eind 1988 werd ze op aanraden van het stadsbestuur hersteld door de Brugse steenhouwer Lanssens.

Aanleiding voor de installatie van de pomp in 1861 was een omzendbrief van de staat waarin de gemeentes werd gevraagd om in de strijd tegen de cholera-epidemie zuiver water te voorzien voor haar inwoners. In 1961 werd het 100-jarig bestaan van de marktpomp gevierd. Bij die gelegenheid gaf de pomp bier in plaats van water. Aanwezig waren onder meer Jules Maenhoudt, de toenmalige burgemeester en Luc Costenoble van de gelijknamige drankencentrale. In 1966 werd deze stunt nog eens overgedaan toen de toenmalige handelaarsbond haar twintigste verjaardag vierde. En toen de *Erfgoedkring 8460* in 2016 de titel van *Ambassadeur Heemkunde Vlaanderen* kreeg, vloede er nog eens rijkelijk bier uit de pomp.

Wouter Dhaeze

BOLLETRA
HET SPEL VAN JAN EN ALLEMAN

Café *De Karpel* bestaat helaas niet meer, maar de *Karpelbolders* houden stand! Het volkscafé met bijhorende bolletra gebouwd door Brouwerij Dewulf, werd geopend op 3 oktober 1937 en werd opeenvolgend gerund door Gaspar Christiaen en Raymond Dobbelaere om vervolgens verkocht te worden aan Robert Luca. Het café verdween, maar de bolletra bleef door de inspanningen van Prosper David, schoonbroer van Robert, en Roger Vandendriessche behouden. Dit zorgde ervoor dat de *Karpelbolders* verder konden bestaan, want de club is tot op heden nog steeds actief.

In Ichtegem vond men tussen de twee wereldoorlogen verschillende bolletra's terug. Dit in de Zuidstraat en Moerdijkstraat, maar ook bij herbergen zoals *De Vogelhoek*, *De Vink*, *De Sportwereld* en *De Meibloem*. Stuk voor stuk waren dit binnenbolletra's. Bij café *De Keiberg* was er buiten een tra. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de bolletra van *De Karpel* bezet door twee Duitse soldaten en ingericht als fietsherstelplaats voor het Duitse leger.

Bollen is een kunst. Een ploeg telt twee spelers, die alle eigen bollen dienen te gooien. De bollen hebben een nummer dat de soort bol naar gewicht of soort draaiing weergeeft. Men bolt naar een punt, 'de staak'. De tra, een in-halve-maan uitgeholde rechthoek, is voor de bolders het centrum van hun hobby, 'de arena'. De aarden tra bestaat uit een mengsel van zware klei, zavel, koeienbloed, roggemeel en zout. De bollen zijn vervaardigd uit notelaar. In Ichtegem waren Frans en Hector Boucquez gekend als bolletraaiers.

In de arena wordt de strijd gestreden. Men speelt een partij, wie eerst twaalf punten behaalt, is de winnaar. In het bolletra speelt men, zoals in alle volksspelen, om te winnen. De winnaars weten het altijd best. De discussies rond win en verlies, rond 'chance' en 'onchance' kunnen boeiend zijn. Vroeger trakteerde de verliezer de drank van de winnaar. De bolletra is een ontmoetingsplaats waar zowel Jan met

Prijskamp bij de bolders in *De Karpel Ichtegem* in 1980 gewonnen door de Eernegemse gebroeders Wilfried en Willy Vanhoutte (© Gemeentearchief Ichtegem)

de pet als Piet met de hoed welkom zijn. Men kent er geen kleur, tenzij de kleur van de bollen. Iedereen heeft er zijn zegje over de gebeurtenissen van het dagelijks leven.

Bert Peleman wees in zijn gedicht 'Bolders' op de sociale functie van het bollespel:

*“Het is een spel voor boeren en voor heren
voor burgers die zich bij 't vermaak verstaan
voor burens die geen kibbelen begeren
slechts op de bollebaan elkaar verstaan.”*

Magda Missiaen (vrijwilliger erfgoedwerkgroep Ichtegem)

EEN MARKT VOOR DE VRIJDAGMARKT

Eernegem Markt - vroeger gekend als de Kleine Markt - vind je langs de Stationsstraat in Eernegem tussen het politiehuis en café 't Verschil. Zijn bestaan dankt hij aan het ontstaan van de vrijdagmarkt in het dorp in 1849. De twee gebouwen die het open terrein omzomen, stonden er toen ook al, zij het onder andere namen. Het huidige politiehuis was vroeger de pastorie, die er in 1848 werd opgetrokken en in 1958 werd verbouwd tot gemeentehuis. Café 't Verschil was vroeger de eveneens in 1848 door Napoleon Drijepont gebouwde herberg *De Gouden*

Leeuw, waarvan de gevel in de jaren 60 van de vorige eeuw grondig werd gerenoveerd.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1848 grepen de 'reformateurs', een groep vernieuwers rond de jonge, liberale brouwer Joseph Van Sieleghem van *Het Torenhof*, in Eernegem de macht. Na de sombere jaren van hongersnood en vlascrisis wilden zij meer dynamiek in het Eernegemse handelsleven. Een van hun eerste initiatieven was de start van een wekelijkse vrijdagmarkt. "Belangrijke bekendmaking" kondigden de dorpsomroepers af

op zondag 22 november 1849 na de hoogmis in Eernegem en in de omliggende dorpen. *“De Eernegemmers laten weten dat zij elke vrijdag in het dorp een commerciedag hebben ingericht en dat tot de verkoop van alle slag van waren, wel namelijk van granen, vlees, boter, eieren, konijnen, wild en vlas, te beginnen vrijdag aanstaande, ten krieken van den dag.”*

De volgende vrijdag dokkerden al van bij het ochtendgloren karren, volgeladen met handelsproducten, naar het plein - eerder een verbreding van

de weg - voor de gesloten jeneverstokerij Muuls, Mergaert en cie langs de Stationsstraat tussen de Rommelstraat en de volgende bocht. Het werd een succes: een kleine 200 hectoliter granen, 1150 eieren, 304 konijnen, 148 kiekens, 608 stukken boter, 213 duivenjongen en veel wild werden verhandeld. Ook de 22 kramers met mutsen en gemaakte kledij, die uit Lichtervelde, Torhout, Aatrijke en Gistel waren afgekomen, trokken 's avonds met gevulde beurzen weer naar huis.

Lees dit artikel
verder op pagina 4

GEZINSDRAMA TE SNAASKERKE

DRANKMISBRUIK WAS DRUPPEL TE VEEL

Snaaskerke 1886. Op 16 december 1886 vermoordde Catharina Sinaeve (°1833) haar echtgenoot August Vandenbroele (°1836) tijdens een echtelijke ruzie. Sinaeve baatte in Snaaskerke een winkel en een café uit; Vandenbroele werkte er in de suikerfabriek. Blijkbaar ging het ze voor de wind, want ze bouwden – volgens de verklaringen van de vrouw – vier huizen.

August Vandenbroele en Catharina trouwden in 1862 en vestigden zich in Gistel. Ze kregen een zoon en verhuisden in 1870 naar Snaaskerke. Over de verstandhouding in haar gezin verklaarde Catharina later dat ze ‘in eendracht leefden’.

In de periode 1877-1878 veranderde het gedrag van August, met toenemend drankmisbruik en frequente ruzies en soms fysiek geweld tegen zijn vrouw. In de periode 1882-1883 uitte Sinaeve haar misnoegen bij de veldwachter van Snaaskerke, maar verzocht om geen proces-verbaal op te stellen om de situatie niet te verergeren. In het najaar van 1886 zocht Catharina Sinaeve burgemeester Charles Vanhoutte op om zich opnieuw te beklagen over de mishandelingen die ze onderging. De burgemeester beval de veldwachter Vandenbroele te ontbieden, maar deze weigerde.

Catharine verklaarde na de feiten dat de verandering in het gedrag van de man ontstond door geldproblemen. Ze zou in haar winkel heel wat krediet verschaft hebben aan klanten. Maar blijkbaar was Vandenbroele een stevige drinker, vooral in de periodes van de uitbetaling van het loon (quinzaine).

Zo ook op 15 december 1886. Nadat hij in de loop van de dag enkele herbergen had bezocht, kwam August rond 22.00 uur dronken thuis en verweet zijn vrouw dat zij geld achterhield. Hij vertrok weer - nog steeds in dronken toestand – richting café. Rond 02.00 uur was hij weer thuis en bezatte zich verder door “druppels” te drinken.

’s Anderendaags wekte Catharina hem om 05.30 uur om te gaan werken. Bijna onmiddellijk herbegon de discussie van de vorige nacht en zowel de vrouw als de zoon werden geslagen.

Vandenbroele verliet – ogenschijnlijk niet ontuchtend – de woning en ging naar zijn werk, niet vooraleer een ‘druppel’ te gaan drinken in het café van Clémence Callewaert. Omdat hij dronken was, werd hij door de fabrieksbewaker Theodoor Dedroog weggestuurd. En weer zocht hij z’n heil in drank.

De ruzie tussen de echtgenoten moet nadien weer opgelaaid zijn en escaleerde snel. Vandenbroele greep naar een stoel om er zijn echtgenote mee te slaan. Catharina kon die ontwijken. Nadien ging hij een spade halen en alweer kon ze de slagen afweren. Vanuit de ‘spinde’ (provisiekast) haalde hij dan een (niet-geladen) pistool tevoorschijn en sloeg zijn vrouw met de kolf. Ten slotte ging hij een ijzeren ‘wegge’ (wig) halen om er zijn vrouw mee te slaan. Catharina kon dit ijzer bemachtigen en begon er haar man mee op het hoofd te slaan, tot hij er bij neerviel...

Het kabaal in de woning trok de aandacht van enkele buren en passanten. Buurvrouw Rozée zag Catharina buiten met bebloede handen. Ze riep haar buurvrouw toe dat ze haar nu in ‘het kot’ konden steken zonder een reden op te geven. Omstreeks 09.00 uur vroeg Catharina Sinaeve aan een klant om haar zoon die ook in de suikerfabriek werkte, te vragen naar huis te komen.

De zoon vond zijn ouders in de keuken. Zijn vader lag bewusteloos op de grond, zwaar toegetakeld aan het hoofd. Zijn moeder bekende dat ze hem had geslagen. Samen wassen ze zijn wonden, brachten een verband aan en legden August in bed. Bloedsporen werden verwijderd, niet zozeer om sporen uit te wissen maar wel om de keuken schoon te maken. Uiteindelijk overleed August Vandenbroele rond 16.00 à 16.30 uur.

Rond 17.00 uur vroeg Sinaeve aan een klant om de ‘garde’ te verwittigen met de mededeling dat haar man dood was als gevolg van een ruzie. Weldra waren meerdere klanten op de hoogte... De statie-overste stuurde daarop een telegram naar de gendarmerie van Gistel om zich naar de woning van Vandenbroele te begeven. De bevelhebber van de gendarmeriebrigade ging onmiddellijk naar de plaats van de misdaad en verwittigde omstreeks 18.00 uur de Procureur des Konings te Brugge. De volgende dag trokken de procureur, een onderzoeksrechter en twee wetsdokters naar de plaats delict.

Bij de afstapping op 17 december werd vooral aandacht besteed aan een uitwendige lijk-schouwing en aan het verhoor van Catharina en twee getuigen (zoon en buurvrouw). De voorwerpen die tijdens de ultieme ruzie werden gebruikt (spade, pistool, stoel en wegge) en ook enkele kledingstukken werden in beslag genomen.

Catharina werd uiteraard aangehouden. Het bevel van arrest luidde: ‘moord op haren man August Vandenbroele’. De motivering voor de aanhouding was dat ‘deze misdaad met eeuwigdurende dwangarbeid werd bestraft’. Ze werd opgesloten in de gevangenis van Brugge. Op 18 december werd Sinaeve eveneens aan een onderzoek van de dokters onderworpen.

Eind december ging de onderzoeksrechter over tot het verhoren van heel wat getuigen. Zonder uitzondering bevestigden allen dat Vandenbroele een stevige drinker was en dat ze ‘hadden gehoord’ dat Sinaeve soms werd geslagen.

Het gerechtelijk onderzoek werd vrij vlug afgerond. Op 10 januari 1887 beval de raadkamer te Brugge om het dossier aan het Parket-generaal te Gent over te maken. Op haar beurt verzond de Kamer van Inbeschuldigingstelling de zaak naar het hof van assisen van West-Vlaanderen. De beschuldiging luidde: moord. Het verdikt van de jury viel op 22 maart 1887 en op de drie vragen die gesteld werden, werd negatief eentwoord en volgde de vrijspraak. Cathérine Sinaeve kwam onmiddellijk vrij.

Volgens de normen van die tijd zal het onderzoek wel grondig zijn gevoerd, maar het beperkte zich tot een afstapping, een resem verhoren van getuigen en de inbeslagname van enkele voorwerpen. Anno 2023 is deze handelwijze ondenkbaar... Maar ook in onze tijd zorgt het overmatig drankgebruik nog voor dergelijke gezinsdrama’s.

Roger Rondelez

DE RITZ

In de jaren 60 was balzaal *De Ritz*, gelegen in de Stationsstraat, een bekend begrip in Kortemark en omstreken. De zaak werd van 1961 tot 1970 uitgebaat door Roger Cafmeyer en zijn vrouw Denise Cappelle.

Voorheen was cinema *Rio* in deze zaal gevestigd. Kortemark had nog een bioscoop, *Corso*, die zich in dezelfde straat bevond.

De Ritz was dé uitgaansplek in Kortemark. Velen vonden er hun eerste liefde op de dansvloer! Regelmatig waren er optredens van bekende zangers en zangeressen. De dansvloer was toen vaak veel te klein. Onder het sterrengefonkel van de spiegelbal en de spotlights zat de sfeer er altijd goed in. Was er geen bal, dan werd

Op de foto zien we zangeres Marva na een schitterend optreden. Ze werd toen door de uitbaters in de bloemetjes gezet. Ook twee fans mochten met Marva op de foto. Enkele van haar heel bekende hits waren ‘Geef me nog één kans’ en ‘Een eiland in groen en blauw’. We schrijven anno 1963 en 1967...

CINEMA BOVEKERKE

Een dorpscafé is meer dan een plaats waar men kan socializen of zijn dorst lessen. Tussen pot en pint ontstaat er verenigingsleven en ontwikkelen zich ideeën om het leven in gemeenschap aangenaam te maken.

In 1900 waren het er nog 41, in 1950 nog 13 en tegenwoordig moet Bovekerke tevreden zijn met één enkele herberg op zondagvoormiddag. De neerwaartse trend lijkt onstuitbaar. Het verdwijnen is deels te wijten aan de individualisering van de maatschappij, een evolutie die door welvaart, TV en multimedia wordt aangewakkerd.

Pas als zaken er niet meer zijn, ervaart men de leemte die ze achterlaten. Een dorp zonder winkel of herberg verliest een deel van zijn eigenheid. De sociale cohesie die deze ontmoetingsplaatsen te weeg brengen, mogen we niet onderschatten; de nadelige gevolgen van het wegvallen evenmin. Een nostalgisch pleidooi voor terugkeer naar de ‘goeie oude tijd’ is dit zeker niet. Wel is het belangrijk om deze maatschappelijke evolutie niet te minimaliseren. Vergelijkbaar zaten de ecologen de voorbije decennia vaak in de verdomhoek, tot de natuur zelf met hittegolven, bosbranden, overstromingen en stormweer bij iedereen de ogen opende.

Sint-Elooi was gelegen op de zuidelijke hoek van de Werkenstraat met de Konijnenstraat. Aan de overzijde van het smalle Konijnenstraatje was het café *De Wagenmakerij* bij Florimond Hosten. Bij de stopzetting van het wagenmakersbedrijf is de naam van het café gewijzigd naar *In den Hert*. In beide herbergen konden de verenigingen over een zaaltje beschikken voor hun activiteiten. Gelegen bij de kerk waren het ideale plaatsen voor recepties, rouwbijeenkomsten en zelfs huwelijksfeesten.

Herbergier en gemeenteontvanger Richard Willaert was in 1874 één van de 13 stichters van de Sint-Ceciliafanfare en tot aan zijn dood in 1930 een van de bezielers van deze toonaangevende vereniging. Zijn dochter Romanie en haar echtgenoot Alfons Depoorter hielden *Sint-Elooi* verder open. In het zaaltje achter *Sint-Elooi* werden liederen gezongen en kluchtige toneeltjes opgevoerd om het jaarlijkse Sint-Ceciliafeest van de fanfare op te luisteren, een gewoonte die toen bij veel fanfares bestond. Uit deze optredens is in 1923 een toneelvereniging ontstaan. Schoolhoofd Ildefons Bruneel en Arsene Noppe waren aanvankelijk de drijvende krachten. De Bovekerkse toneelvrienden *Vroom en Vrolijk* verzorgden optredens tot 1966.

Voor het landelijke Bovekerke waren Boeren- en Boerinnen-gilden belangrijke verenigingen. Respectievelijk in 1919 en 1926 gesticht hadden zij beiden een intense werking. De

Aan de gevel van lokaal Sint-Elooi is proost Nestor Joye op 4 sept 1934 omringd door 39 vrouwen van de boerinnengilde. Indrukwekkend voor een gemeente van amper 1100 mensen.

gilde regelde gezamenlijke aankopen van voeders, meststoffen, zaai- en pootgoed en bood fiscale en juridische ondersteuning. In een tijd dat op café gaan voor een vrouw niet evident was, werden in *Sint-Elooi* regelmatig lezingen en informatievergaderingen gehouden voor de boerin.

In de cinemazaal in het nabije Koekelare werden in 1932 stomme films vertoond en vanaf 1938 gesproken films. Pas na de oorlog komt dit nieuwe medium volop tot ontwikkeling. Voor Bovekerke is het wachten tot 1946 op de eerste cinemavertoning. De gekende Lichterveldse cinema *De Keizer* vertoont de gesproken film met ondertiteling ‘met een gansch nieuw modern apparaat’ op een scherm van 4 m bij 4,5 m. Volwassenen betalen 3 of 4 Belgische frank, kinderen 1 frank. In de zaal van *Sint-Elooi* wordt de mirakelfilm over de Poolse vliegenier Polaski vertoond.

Het kleine, hechte Bovekerke had in de vorige eeuw een rijk verenigingsleven: het *Werk van den Akker* (de Volkstuin) telde in 1950 meer dan 100 leden, de *Oud-strijdersbond*, de *Bond van de Kroostrijke gezinnen* (de Gezinsbond), het *Davidsfonds*, de fanfare, de toneelvereniging, voetbalvereniging *Dynamo*, duivenliefhebbers, vinkeniers, kaarters, hakenkraaiers, enz. die allemaal onderdak vonden in een van de vele herbergen. Ieder op hun manier droegen deze verenigingen bij aan een gemeenschapsgevoel.

Bernard Lootens

HET HOTEL WERD CAFÉ ONS HUIS

Halfweg de jaren 50 stopten Jeanny Vancanneyt, vrouw van de overleden burgemeester Gustaaf Delannoy, en haar dochter Nelly Delannoy met de uitbating van *Hotel de la Station*. Provincieraadslid Maurits Missine, voorzitter van ACW-Kortemark onderhandelde met brouwer Louwaege, eigenaar van het café over een nieuwe naam en een andere functie voor de zaak.

Op zondag 25 november 1956 werd café *Ons Huis* als ACW-lokaal ingehuldigd. ACV- en CM-bode Julien Vuylsteke en zijn vrouw Clara Vermeersch werden de eerste uitbaters. De nieuwe zaak bleef eigenlijk een hotel. Soms kwamen werknemers van de firma Talpe logeren en treinbestuurders die om drie of vier uur ’s ochtends moesten vertrekken, bleven ook overnachten. Clara zorgde dan al heel vroeg voor hun ontbijt. Er werden in *Ons Huis* ook trouwfeesten gehouden en men kon er ook terecht voor rouwmaaltijden. De moeder van Clara, Paula Vandermeersch was de kokkin.

op televisie konden volgen. Het was een bloeiende zaak. Het bijgebouwtje op de foto werd al in 1957 in gebruik genomen. Daar kon men terecht voor de dienstverlening van het ACV en de CM.

In november 1971 stopten Julien en Clara met de uitbating en werden ze opgevolgd door Remi Depickere en Germaine Doom. Na drie maanden gaven ze het echter op. In hun plaats kwamen Willy Declair en Monique Tanghe, gevolgd door Luc Vuylsteke en Jenny Stroobandt. Op het einde van 1974 werden Maurits Vanacker en Rita Wegsteen de nieuwe uitbaters. Het was de start van een nieuwe bloeiperiode van *Ons Huis*, dat een van de beste cafés van Kortemark mocht genoemd worden.

Westhoek Verbeeldt

WIST-JE-VATJES TUSSEN POT EN PINT

Het ‘typisch Kortemarkse water’...

Hapkin heeft een eigen smaak, net zoals de ‘werkmanspint’ Akila dat had. Logisch, zo zullen vele Kortemarkenaars je verzekeren, want dat hebben die bieren te danken aan de typische smaak van het lokale grondwater. Misschien een beetje luguber, maar de plaats waar het grondwater werd opgepompt, lag op een steenworp van... de Kortemarkse begraafplaats. Bij de overname door Alken Maes was het behoud van die typische smaak dan ook van het grootste belang voor de familie Louwaege. Het vrouwen gebeurde niet in Alken maar in Jumet. Om helemaal tot het perfecte Hapkin-boeket te komen, volgden heel wat testen en bijsturingen.

De Orgelstraat

Van het einde van de 19de eeuw tot eind jaren 50 van de vorige eeuw was de Sint-Pietersstraat de uitgaansbuurt van Oudenburg. De Sint-Pietersstraat is de rechte west-oost-straat tussen de Weststraat en de Marktstraat, uitgevend op de ingang van de hoeve van de vroegere Sint-Pietersabdij. Enkel de opletende voorbijganger kan uit het straatbeeld afleiden dat hier een drukte-van-jewelste was. Ter herinnering aan de talloze herbergen, danszalen, winkels en markante volksfiguren liet het stadsbestuur in 2007 stoeptegels aanbrengen. Ook het arduinen monument met draaiorgel en aapje en enkele regels uit een liedje van Willem Vermandere ‘*Laat mie maar lopen*’ zijn tastbare verwijzingen naar deze periode.

Tot in de jaren 50 gebruikte de Oudenburgenaar bijna nooit de officiële benaming “Sint-Pietersstraat” maar sprak men van Orgelstraat. De reden daarvoor was eenvoudig: vóór de Eerste Wereldoorlog bevonden zich hier zes à zeven danszalen en talloze herbergen. Het dansorgel was toen het muziekinstrument bij uitstek op feesten en kermissen.

De Orgelstraat had geen gebrek aan drankgelegenheden. De aanwezigheid van de brouwerij en mouterij van de familie Van Vyve en nadien van opvolger Fernand Darteville, zal hier niet vreemd aan zijn geweest. Deze herbergen hadden klinkende namen als *Het Brouwershuis* later *Sint-Pietershof*, *Mexico*, *In het Paradijs*, *In Canada*, *Au Nouveau Café Suisse*, ‘*t Leegtje*, *Café des Vélocipédistes* door Albert Capelle omgedoopt tot *De Voetballist* en *De Kroon*. Achter vele cafés bevonden zich danszalen. ‘*t Koeistal* was de naam van een grote danszaal op de hoek van de

Sint-Pietersstraat met de Kapellestraat. Op die site stond de vroegere mouterij die door Medard Gunst van het tegenovergelegen café *Mexico* nog als koestal was gebruikt.

De straat had zelfs een eigen bioscoop, *Cinema Sonja*. In 1946 werd een oude danszaal in de Sint-Pietersstraat omgebouwd tot een cinema. Al snel werden de houten klapstoelen vervangen door comfortabele pluchen zetels. Pastoor Ampe, die vóór 1956 angstvallig over de zielstoestand van zijn parochianen waakte, kwam soms in aanvaring met Julio Cordier, de eigenaar van de bioscoop, als hij een film té onzedig vond. Toen bestond de katholieke filmkeuring nog die bepaalde welke films vertoond mochten worden.

In de jaren 1955 en 1956 had de Sint-Pietersstraat zijn eigen kermis. In het jaar 1955 was er zelfs een Miss St.-Pietersstraat-verkiezing. De kermis vond

Maria en André Dumarey voor het ouderlijk huis café “t Leegtje”. (Oudenburg, collectie Georges Dumarey)

Een gezellig samenzijn: Cyriel Roose en Maria Haeghebaert met familie op café. (Oudenburg, collectie Jenny Verster)

plaats over de volledige lengte van de straat. In de herbergen speelden gelegenhedsmuzikanten op hun accordeon. In de danszalen stonden orkesten op het podium. Het was een kermis waar honderden op af kwamen en er plezier te beleven was voor groot en klein. De komst van de televisie en andere ontspanningsmogelijkheden, een betere mobiliteit van de jongeren door de opmars van de bromfiets en later de auto, zorgden ervoor dat ook deze lokale kermis aan het einde van de jaren 50 tot de nostalgie behoorde.

In de Sint-Pietersstraat woonden mensen van allerlei standen, pluimage en achtergronden. Petites histoires zijn er bij de vleet. Zo is er het verhaal van Maurice Lycke, een bieruitvoerder, die nog het wereldrecord heeft behaald door ononderbroken mondharmonica te spelen in het café van Remi Kemel. Of

dat van Marie Dufour, in de volksmond Miete Miere genoemd, die naast haring, vis en ondergoed ook snoepgoed verkocht. De snoep in de etalage smolt soms, waardoor mieren er op af kwamen.

De Orgelstraat had naast een spontaan en volks karakter soms ook wel een rebels trekje. Er waren veel inwoners die ingingen tegen het behoudende katholieke gedachtegoed. Heel wat bewoners van de Orgelstraat hadden vóór de Eerste Wereldoorlog sympathie voor het volksverbonden liberalisme waarvoor enkele gemeenteraadsleden toen opkwamen. En nadat een katholieke meerderheid in de gemeenteraad de openbare bibliotheek van de gemeenteschool had afgeschaft, opende het Willemsfonds bij August Schreel een volksbibliotheek. Maar ook voor het opkomend socialisme groeide de interesse bij enkele straatbewoners. In 1895 werd in de danszaal van Richard Vanthournout een socialistische meeting gehouden, wat bij de Oudenburgse katholieken voor opschudding zorgde. Nog later waren het weer cafébazen van de Orgelstraat die het aandurfden om socialistische verenigingen die geen eigen lokaal hadden, te laten vergaderen in hun herberg.

Voor deze tekst werd vooral dankbaar geput uit de voordracht van Frans Bonte, gehouden op de ‘Nacht van de Geschiedenis’, op dinsdag 27 maart 2007 in het *Sint-Pietershof* (thans verdwenen) op de hoek van de Sint-Pietersstraat met de Weststraat. Een bijzonder woord van dank gaat naar Georges Dumarey voor het delen van veel nuttige herinneringen aan de Sint-Pietersstraat waar hij is opgegroeid.

Frans Bonte & Wouter Dhaeze

BROUWEN VAN VADER OP ZOON, GENERATIES LANG

Zin in een reis met de teletijdmachine? Zet je schrap, want we flitsen je meteen meer dan negenhonderd jaar terug in de tijd. Toen gaf Boudewijn VII, graaf van Vlaanderen en bijgenaamd ‘Hapkin met de bijl’, opdracht aan de cisterciënzerpaters van de abdij Ter Duinen om een sterk, blond bier te brouwen dat hem en zijn manschappen onoverwinnelijk moest maken. Dat biertje dat in het hele graafschap erg in de smaak viel, ligt aan de grondslag van het bier Hapkin. Dat werd tot begin de jaren 2000 gebrouwen door Brouwerij Louwaege in Kortemark. De Louwaegees waren sinds 1877 een familie van brouwers, actief van vader op zoon. Ze waren geroemd voor hun traditionele bieren van hoge gisting.

In 1877 kocht Placide Louwaege de brouwerij Den Arend – in het logo van Brouwerij Louwaege zit een arend verwerkt – één van de vijf (!) brouwerijen die Kortemark toen rijk was. Zoon Alfons zorgde ervoor dat de bevolking bij het einde van de Eerste Wereldoorlog toch het glas kon heffen, al was de brouwerij platgeschoten, want ze lag net achter de frontlijn en was lange tijd bezet door de Duitsers. Alfons begon ‘oud bruin’ te brouwen dat rijpte op houten foedervaten, zoals dat nu nog altijd gebeurt bij Rodenbach in Roeselare.

ring van de Latijnse benaming ‘aquila’ voor ‘arend’.

Voor hun opvolger Jackie, zoon van Valère, was tot in 1963 pils het belangrijkste bier. Eind jaren 70 ontstond er een malaise in de pilsmarkt. Met hun dumprijzen overheersten de grote merken in de rekken van drankhandels en grootwarenhuizen. Jackie beseftte dat hij het roer moest omgooien en ontwikkelde een blond bier van hoge gisting met nagisting in de fles. Hij kwam er in 1982 mee op de markt, onder de naam Hapkin.

Jan Baptist en Frédéric, de zonen van Jackie, namen in 1996 de leiding over. Op 15 mei 2002 werd Brouwerij Louwaege overgenomen door de groep Alken Maes. De brouwers Louwaege stonden er echter op dat het originele recept van Hapkin zou worden overgebracht naar Jumet.

Alfons Louwaege

De schoorsteentorens van Brouwerij Louwaege

De mening van de kenner...

“Hapkin heeft een goed aroma van Saaz hop, een grote romige kraag, een vol mondgevoel en zacht moutkarakter, en een brede, goede afgeronde fruitigheid die opdroogt tijdens de afdrank.” Het zijn niet onze woorden, maar jaren geleden al die van... Michael Jackson! Weliswaar niet de ‘king of pop’, maar de bierkenner, in zijn lijvige turf ‘*The great beers of Belgium*’. Tja, wat wil je, met dat Kortemarkse grondwater...

DE PREHISTORIE VAN HERBERG SINTE GODELIEVE

Een steen in de zijgevel (kant van De Donckerstraat) van de herberg *Sinte Godelieve* wil ons doen geloven dat de herberg dateert uit 1654. Nochtans... zijnde agnosticus van het eerste uur ... Het is niet onmogelijk dat er bij eventuele restauratiewerken in 1654 een steen met dat jaartal werd voorzien, maar ...

Op 21 maart 1587 stelt Lysbette Van Oost, poorteres van Gistel, winkelierighe te Gistel, ‘een vervallen huus ‘twelcke een herberghe was, ghenaemt Sinte Godelieve metten achterlande ende al datter aertvast en naeghelvast upon es ende medegaet met XLVII roeden, staende binden ambachte van Ghistel, west vander kercke ende es een houckhuus op de noortdzyde vander stede ende met den noordhende aen de straete die loopt naar Sinte Godelieve Clooster’ borg voor een lening van vierentwintig pond Vlaams, bestemd om linnen te kopen. De tekst onthult drie belangrijke punten: ten eerste, dat de herberg vervallen is en als dusdanig niet meer in gebruik; ten tweede, dat de herberg zich bevindt in het ambacht Gistel en niet binnen de stedenfossijen* en derhalve ook niet binnen het schependom; tot slot, dat het vervallen huis niet dient als winkel omdat Lysbette poorteres is.

In 1552 wordt in de ommeloper een van de limieten van het 24ste begin** gedefinieerd als ‘daer de herberghe Sinte Godelieve inne staet’. Datzelfde begin wordt ook vereerd met de aanduiding ‘Collaerdthouck, Gistel west en ter Stede Walle. In heel het 24ste begin vinden we maar één perceel waarin behuizing beschreven wordt: een plaetse metten huus, scheure, ende brauwerie inden zuudwesthouck hierop staende en met een boomgaerdeken ten noordhende van de huusen.

Tussen 1552 en 1587 zijn er aardig wat veranderingen gebeurd. Dat geldt niet enkel voor de *Sinte Godelieve*, maar voor de hele streek. Er is zelfs een migratie vanuit West-Friesland naar onze contreien.

De stadsrekening van 1599 meldt twee hofstedekens ten vrijen die cijnspacht schuldig zijn aan de stad: *de drye cuenynghen, zuidwest van de stad en een hofstedeke genaempt Sinte Godelieve, recht west van de stad, bewoond door de weduwe van Maerten Truwant. Merkwaardig, maar niet uitzonderlijk, de hofstedekens worden niet vermeld als zijnde herberg.*

Op 21 sporcle (februari) 1621 overlijdt Mayken Thijs (Eernegem). In haar nalatenschap zit onder andere een lap grond ‘in de prochie van Ghistele, bij de herberghe genaempt Sinte Godelieve, (...) jehghens over het Tempelhof’.

In 1626 betaalt Christiaen Holders (Olders) cijnspacht aan de stad voor de grond waarop de hoogkamer van de *Sinte Godelieve* staat. Xpiaen is nu de nieuwe uitbater (en bezitter), want voorheen deed François Thys deze betaling. In 1629 wordt Xpiaen vergoed voor verteer tijdens de bespreking van de parochierekening, waar de *Ho(o)lfman en ghemeene prochianen* bij aanwezig waren. Daarenboven ontvangt hij ook voor een ton bier die verbruikt was tijdens een wapenshowing. Een ton bier moest 60 stopen bevatten (1 stoop = ca. 2 liter).

In 1631 logeren soldaten bij Xpiaen; hij wordt daarvoor vergoed door de parochie, ook voor de paarden die er werden gestald. Straatschouwingen, wapenshowingen, monstering, bespreking parochierekeningen, ... alle ‘*affaires treffende de prochie*’ worden nog steeds - en alleen - bij Xpiaen gehouden. Hij is althans de enige die ervoor vergoed wordt uit de parochiekas. In 1636 betaalt Xpiaen voor het laatst de cijnspacht voor de grond waarop zijn hoogkamer staat. Vanaf dit tijdstip wordt die betaald door Christiaen Hecx (Ecx).

Waar is Olders naar toe? Weet dat 1636 een topjaar was voor de *contagieuse syecte*, ook wel *haestighe doot* genoemd: de builenpest. Parochiezaken worden nog steeds bij de nieuwe Xpiaen afgehandeld. In 1638 leent Xpiaen Hecx bij de kinderen Deweert/Soier en bezet die lening op zijn herberg *Sinte Godelieve* met een totale oppervlakte van 803 roeden (circa 11 700 m²). De rente bedraagt 9 £, de meest courante rentevoet toen was de 16de penning (6,25 %). Hij had dus 144 £ geleend. Weet dat de gemiddelde prijs toen 6 £ per melkkoe bedroeg, dat men met 1 £ 120 broden kon kopen ...

Xpiaan Hecx overlijdt in 1644 en zijn kinderen geven *halm ende gifte* (= verkopen) hun aandeel in *herberghe ghenaempt Ste Godelieve* (...) *liggende beneffens de stede van Gistele in de Tempelhofstraete van westen tegenstaderve, van zuiden Simoen Mus, van westen tegen de Collaert, van noorden tegen sheeren straete* (= straat die leidt naar de kerk) aan Janneke Degrave.

Via familieverbanden (Degrave, Botsaert en Catharina Hecx die met François Olders trouwde) kwam de *Sinte Godelieve* weer in handen van de familie Olders. Zoveel is zeker: in 1656 is François Olders de nieuwe waard in de *Sinte Godelieve*, en daarmee zitten we in tijd al over de muursteen daterend van 1654.

Volledigheidshalve toch nog even vermelden dat er in Gistel Ambacht in 1557 nog een herberg Sinte Godelieve gemeld werd, maar dan wel in de *prochie Westkercke*.

* stadsgrachten

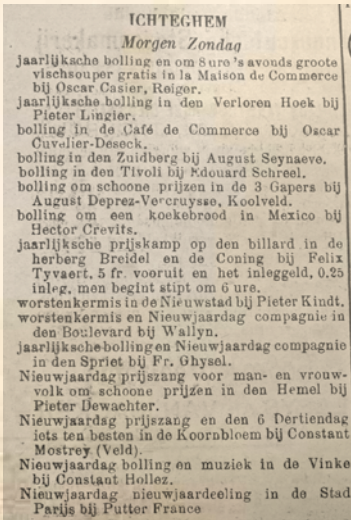
** een begrensde geheel, vaak afgebakend door een ‘scheetgracht’ of ‘scheetweg’

Bronnen Rijksarchief Brugge: INV 15-16/16216/61 ; TBO 2/291; TBO 2/291 – 353; TBO/54/25; INV 15-16/16532/335 ; TBO 54/25; TBO 54/25; INV 15-16/16 535/99; INV 15-16 /16237/4; INV 15-16/3129; INV 15-16 /16526/597v/

Eduard G. Vyvey

ACTIVITEITEN IN ICHEGEM BIJ HET INZETTEN VAN HET NIEUWE JAAR 1909

Op zaterdag 26 december 1908 kondigde de krant *De Thouroutenaar* de activiteiten aan in verschillende herbergen in Ichtegem gedurende de overgang naar het nieuwe jaar 1909. Hier vind je het aankondigingsartikel:

Jaak Knudde (vrijwilliger erfgoedwerkgroep Ichtegem)

Iedereen was tevreden, behalve de cafébazen van het dorpscentrum, want het handelsgebeuren was enkel herberg *De Casino* van Louis Pierloot nabij de jeneverstokerij ten goede gekomen; in het dorpscentrum hadden ze weinig volk gezien. Een petitieactie van een vijftal cafébazen uit die dorpskom zorgde ervoor dat al van in januari 1850 de markt in het begin van de Stationsstraat langs de oostelijke pastorietaan - nu de open ruimte ten oosten van het politiehuis - plaatsvond.

Op 16 augustus 1852 vaardigde de regering een KB uit dat bepaalde dat gemeenten die een openbare markt wilden houden, daarvoor ook een geschikte marktplaats moesten hebben. Het drukker wordende verkeer had immers al op verschillende plaatsen voor ongevallen gezorgd. Niet dat zoiets voorlopig in Eernegem te vrezen was, want in die jaren kwamen nog maar twee kasseiwegen in het centrum samen, namelijk de Stationsstraat en de Westkerkestraat. Alle andere wegen waren nog aardewegen.

Toch moest het gemeentebestuur ook in Eernegem op zoek naar een verkeersvrije ruimte waar ze hun marktdag konden blijven organiseren. Het voorstel van een raadslid om het kerkhof rond de kerk te verwijderen en daar het handelsgebeuren te laten doorgaan, was veel te vooruitstrevend en werd zelfs niet in overweging genomen. Wel liet men zijn oog vallen op de wes-

Het marktplein zoals het er rond 1920 uitzag. Dit was het beeld dat de Eernegemnaars omstreeks 1850 ook hadden, met rechts de pastorie, links de ingang van café De Gouden Leeuw en centraal de kerk, waarvan het koor en de dwarsbeuk dateren van 1852.

telijke pastorietaan, die zich tussen de pastorie en de nieuw gebouwde herberg De Gouden Leeuw bevond. Het meest westelijke deel van die tuin werd gekocht en in 1854 omgevormd tot vrije, open ruimte voor de vrijdagmarkt.

De aankondiging van de komst van de spoorweg door Eernegem deed de dorpsbestuurders dromen van nog grotere handelsactiviteit in Eernegem. Zij waren ervan overtuigd dat de trein nog meer volk naar de Eernegemse vrijdagmarkt zou lokken. Nog voor dat die spoorweg in 1868 officieel geopend werd, zorgde men in 1865 voor de uitbreiding van de marktplaats, door ook de rest van de westelijke pastorietaan te kopen en in de markt op te nemen. De in datzelfde jaar overleden koning Leopold I werd er sinds 1868 herdacht met de vrijheidspaal met erop S.P.Q.E. (Senatus Populusque Eernegemsis), een monumentje dat spoorloos verdween na

de herinrichting van het dorpscentrum in 1958 door burgemeester Boudewijn Vandervennet. Het was bij deze dorpskernhernieuwing dat de pastorie omgevormd werd tot gemeentehuis en dat het oostelijke deel van de pastorietaan een nieuwe bestemming als markt kreeg.

In de jaren 90 kreeg de lokale handelsactiviteit een nieuwe start nadat het in de loop van de jaren 60 een stille dood was gestorven. Ook op de vrije ruimte voor de kerk, ontstaan door het verdwijnen van het kerkhof in 1973, konden handelaars hun kramen plaatsen. Daarmee werd het voorstel van het anonieme gemeenteraadslid, dat in 1852 tevergeefs had gepleit om het kerkhof te ontruimen en er een marktplaats van te maken, toch nog uitgevoerd.

Koenraad Vandenbussche (vrijwilliger erfgoedwerkgroep Ichtegem)

CAFÉ IN CANADA

Oudenburg, 8 juni 1947. Tijdens de kermisdagen geeft het musette-orkest ‘De Lustige Zonnekloppers’ een optreden bij Oscar Lingier en Maria Vanthuyne in de Sint-Pietersstraat, in de volksmond de Orgelstraat genoemd.

De Lustige Zonnekloppers zijn alom gekend in de regio en spelen onder meer op kermissen in Etelgem, Snaaskerke, Bekegem en Klemskerke. Ze brengen er zelfgeschreven nummers als ‘Het lied van een werkloze’ en ‘Leutige kletse-kop’. Op de achterzijde van een bewaard pamflet staat een ander lied van de groep afgedrukt: ‘Naar Canada’, verwijzend naar de feestzaal van Oscar en zijn echtgenote Maria. Volgens Roger Vanhooren, de schoonzoon van het echtpaar, was de zaak een groentewinkel annex

feestzaal waarbij ook een graantje werd meegepikt van de tegenovergelegen ‘Cinema Sonja’, uitgebaat door Jules Cordier en Martha Christiaen. De naam van de zaak kwam er niet toevallig. De oudste zus van Oscar, Sylvie Lingier, emigreerde immers met haar echtgenoot naar Ontario in Canada.

Sylvie werd geboren in Jabbeke op 21 januari 1903 en was de dochter van werkman Camille en kantwerkster Elisa Van Belle. Tussen 1909 en 1915 verhuisde het gezin naar Oudenburg. Op 19 augustus 1925 huwde Sylvie te Zandvoorde met de Ichtegemse koopman Vital Verhaeghe. Hun oudste zoon André (Andrew) wordt volgens zijn grafsteen op 21 augustus 1925 geboren. Een akte is evenwel niet gevonden. Tussen 1925 en 1929 emigreerde het gezin naar Canada waar ze zich in Leaminton, Ontario vestigden in 49 Oak Street.

Dit had echter een goede reden: enkele jaren eerder, op 13 augustus 1919 arriveerde Alice, de

zus van Vital Verhaeghe, in New York. Op dat moment werkte ze als dienstmeid en verbleef te laatst bij haar vader Henri. Sylvie keert slechts één keer terug naar Europa. Op 24 augustus 1948 vertrekt ze namelijk vanuit New York naar Rotterdam met de S.S. Westerdam. Het is niet duidelijk of ze bij de druk van het pamflet weer in Vlaanderen was, of dat Oscar al op de hoogte was van haar komst. Twee jaar later, in 1950, overlijdt Sylvie.

Fré Vanhooren

Bruut en bezopen

Op de koude winteravond van 7 januari 1717 hangt een dichte mist over de historische polderstad Oudenburg. In herberg *De Hoorn* aan de Zandvoordebrug verwarmen enkele buurtbewoners zich aan het haardvuur en een glas jenever. Er wordt goed gelachen en gedronken. Het spreekwoord zegt echter dat als de drank in de man is, de wijsheid in de kan is... Naarmate de avond vordert, wordt het er steeds rumoeriger, tot de sfeer om middernacht volledig omslaat. Als berijder van het 's Heerwoutermansambacht, een politiecommissaris avant la lettre wordt Victor Pierloot er bij gehaald om de openbare orde te handhaven.

In zijn aanklacht lezen we dat hij Norbertus Van Houtsel het volgende

ten laste legt: *omtrent den twaelf uren inden nacht den persoon van pieter simoens, hem slaende tot den bloede ende daer en binnen den selven met een mes quetsende in sijn hooft*. Dit was echter niet de enige stunt van de brute Norbertus die avond: *mitsgaderes selve mes hebbende bloot inde handt daarmede oock gheaggresseert den persoon van pieter pollentier de jonghe woondt inder voorseijde herberghe*.

Aan het verslag wordt uitdrukkelijk toegevoegd: *bij sijne majesteijts placcaeten mitsgaeders costumen ende ordonnantien van desen lande wer scherpelijc verboden is d'e'en den anderen te aggreseren ende te veghten*.

Norbertus Van Houtsel werd opgepakt en vastgehouden. Het was bijgevolg aan Pieter De Clercq, *gheauthoriseerden officier*, om de beklagde volgens het XXle artikel van de costumen (het gewoonterecht) te veroordelen tot tweemaal zestig ponden parisise boete. Pieter Pollentier zal amper een jaar later komen te sterven, Pieter Simoens overlijdt in 1748. Van beide slachtoffers wordt een staat van goed of erfenisakte bewaard in het Brugse rijksarchief.

Bibliografie: Processen Brugse Vrije N° 5732; Staten van Goed Brugse Vrije, 1e reeks N° 2109; Staten van Goed Brugse Vrije, 1e reeks N° 4982

Fré Vanhooren

VELDWACHTER SABEL “DEN DUIVEL” NEER OP TWEEDE KERSTDAG EEN VERHAAL VAN KAPPEN EN VAN BINNEN KAPPEN

Gistel 1866. Op tweede kerstdag werd veldwachter Jacobus Hubert in de late namiddag opgeroepen om de dronken Karel Cloedt te kalmeren. Maar het kwam tot een vechtpartij waarbij Cloedt zodanig toegetakeld werd door de veldwachter dat hij drie weken later overleed. Cloedt werd oorspronkelijk weerspanningheid verweten, maar het is de veldwachter die voor het hof van assisen in Brugge verscheen.

Op 26 december keerde de 22-jarige Karel Cloedt, na flink op zwier te zijn geweest, dronken naar huis. Gezien z'n toestand vroeg z'n moeder, die weduwe was, hem om thuis te blijven, maar Cloedt weigerde en vertrok weer... richting café, hoogstwaarschijnlijk naar de herberg van Marie Vandekerkhove (weduwe Fievez) in de Hoogstraat 55. Daar kreeg hij het aan de stok met twee inwoners van Eernegem en niettegenstaande dat ze hem trakteerden met enkele “kappers” bier werd hij steeds agressiever. Marie vond het welletjes en vroeg om de veldwachter, die aan het kaarten was in de herberg van Kerkaert, te verwittigen.

De veldwachter en landbouwer Pieter Van Wassenhove arriveerden snel en troffen er Cloedt aan. Op vraag van de veldwachter verliet Cloedt de herberg met zijn inmiddels verwittigde zuster, Rosalie. Even later kwam zijn moeder, Catharina Verhelle, ook de herberg binnen en vroeg de veldwachter om buiten te praten. Terwijl ze buiten spraken, kwam Cloedt uit de herberg van Brys, waar hij geen drank had gekregen. Toen hij zijn moeder in gezelschap van de veldwachter zag, liep hij al vloekend en tiendend op hen af.

De veldwachter probeerde Cloedt aan te zetten om naar huis te gaan, maar plots hadden ze elkaar vast en vielen ze op de grond voor de herberg Fievez. De moeder smeekte de veldwachter om haar zoon los te laten, maar hij weigerde. Ze vochten verder aan de overkant van de straat. Intussen probeerde de veldwachter Cloedt in de boeien te slaan. Moeder en dochter probeerden Karel van de veldwachter te scheiden. Op een gegeven moment greep de moeder de veldwachter bij zijn das (cravate) en bracht hem in ademnood. De veldwachter riep om hulp ‘in naam der wet’ maar niemand kwam tussenbeide... Plotseling stonden beide mannen weer recht en het kwam tot een heuse vechtpartij. De veldwachter trok z'n sabel en trof eerst de zuster en daarna Karel op het hoofd. Cloedt zeeg bloedend neer en bleef liggen. Bij een volgende slag kwam de sabel op de ‘kalseide’ neer. De veldwachter wou opnieuw slaan, maar zijn sabel ‘ontsnapte’ hem omdat de handgreep was afgebroken. De man werd hierop nog agressiever, sloeg nu op Karel en stampte hem. Iemand bracht intussen de sabel terug en gaf het wapen aan de veldwachter. Onder de omstaanders was er uiteraard beroering ontstaan en de enen riepen dat Cloedt dood was, anderen dachten dat hij nog leefde. Plotseling bewoog Cloedt en probeerde zich op te richten. Daarop riep de veldwachter: ‘Hoe? Dien duivel, hij leeft nog!’ en kapte weer op Cloedt. Na de derde slag wendde hij zich met het wapen in de hand tot de omstaanders en riep: ‘Waar is die oude moere, ik doorsteek ze ook’ ..., doelend op de moeder van Cloedt.

Daarop kalmeerde de veldwachter blijkbaar en vroeg aan de omstaanders om de burgemeester te verwittigen. Ook de gendarmen kwamen ter plaatse, de gewonde werd ‘opgeraapt’ en naar de herberg van Brys gebracht waar hij verzorgd werd door de inmiddels verwittigde dokter Bruneel. Cloedt had negen hoofdwonden waarvan vier grote. Zijn ‘hersempaan was gebroken’.

Het incident leidde - mede door het aandringen van de burgemeester - tot het openen van een gerechtelijk onderzoek. Aanvankelijk werden Karel Cloedt, zijn moeder en zuster beschuldigd van weerspanningheid tegenover de veldwachter. Maar Cloedt overleed in januari 1867. Daardoor nam het dossier een andere

wending: de veldwachter, eerst slachtoffer, werd nu schuldig aan de dood van Karel Cloedt. De vervolging tegen Cloedt doofde uit en op 15 februari besliste de raadkamer in Brugge om ook de vervolgingen tegen de moeder en de zuster te seponeren. Op 5 februari 1867 suggereerde de Procureur-generaal in een brief aan de Procureur des Konings te Brugge dat de veldwachter in hechtenis genomen moest worden vanwege verdenking van vrijwillige doodslag (homicide volontaire). Op 11 februari werd dit bevel uitgevoerd en werd de veldwachter na verhoor gearresteerd (Bevel van arrest). Op 2 maart werd hij officieel in beschuldiging gesteld voor ‘moedwillige manslag’. De zaak kwam voor het hof van assisen te Brugge op 01 mei 1867 en duurde drie dagen.

Er werden maar liefst 42 getuigen opgeroepen. Hoewel het procesverloop niet terug te vinden is in het dossier, lijkt het waarschijnlijk dat advocaat Maertens, die de veldwachter verdedigde, vele verzachtende omstandigheden heeft aangevoerd. De getuigenissen vielen gunstiger uit voor de veldwachter dan voor Cloedt. Uiteindelijk werd de veldwachter door de jury vrijgesproken op 3 mei 1867.

Jacobus Hubert overleed op 15 juni 1868 ‘ten gevolge van omstandigheden door zijn dienst veroorzaakt’. Een medisch rapport(je) van dokter Constant Loosveld uit Gistel van 14 oktober 1868 vermeldde dat hij een steen op de borst kreeg, wat samen met vermoeidheid en de emotionele belasting van zijn functie tot zijn overlijden leidde. Zo viel het doek over dit incident.

De familie Cloedt zal ongetwijfeld met bitterheid terugkijken op deze zaak. Hoewel Karel wellicht geen onberispelijke reputatie had en bekend stond als stevige drinker, rechtvaardigde dit het extreme geweld dat tot zijn dood leidde niet.

De veldwachter genoot daarentegen een goede reputatie, maar ging bij dit incident méér dan zijn boekje te buiten. Hij was op café toen hij opgeroepen werd en had misschien ook al enkele pinten op. In elk geval was zijn optreden - zeker naar onze huidige normen - volstrekt onaanvaardbaar en zijn reactie stond geenszins in verhouding tot het ‘mis-drijf’ gepleegd door Karel Cloedt.

De veldwachter, zoals reeds aangehaald, stierf iets meer dan een jaar na zijn vrijspraak. Omtrent de omstandigheden heb ik (tot nu toe) alleen maar een medisch rapport gevonden van Dr. Loosveld uit Gistel. De oorzaken verdienen misschien nog een nader onderzoek. Maar dat ‘vermoeidheid en emoties’ mogelijke (mede)oorzaken zouden zijn, doet mij vermoeden dat de feiten van Kerstmis 1866 toch hun sporen hebben nagelaten bij de veldwachter. Maar de eigenlijke of rechtstreekse oorzaak van zijn dood is blijkbaar het feit dat hij een steen op de borst kreeg... De hamvraag is natuurlijk of dit opzettelijk of per ongeluk gebeurde, en wie de dader was. Dit incident had zeker een grondig onderzoek gevergd om na te gaan of er geen kwaad opzet in het spel was, of het geen wraakactie was. Vermoedelijk zal de waarheid nooit aan het licht komen!

Het relaas is gebaseerd op de gegevens uit het gerechtelijk dossier dat bewaard wordt in het rijksarchief te Brugge (R82/659).

Roger Rondelez

SPREEKWOORDELIJK ONROEREND ERFGOED

- ~ De waarheid kan geen **herberg** vinden = niemand hoort graag de (vervelende) waarheid
- ~ De **herberg** is de **merkt** waar men de armoede met de lieter verkoopt = door veel cafébezoek verarmt men
- ~ Wie in de **kroeg** zijn broek verslijt die is versleten vóór zijn tijd = wie veel drinkt, leeft minder lang
- ~ Hij verbetert zich als zuur scherp-bier op den **tap** =’t is een deugniet en het wordt nog dagelijks erger met hem
- ~ Eer en trouw is in **nobiskroeg** verzopen = hij is dronken
- ~ **Daar wordt iets gebrouwen** = daar worden heimelijk plannen gesmeed, daar broedt men iets uit.
- ~ Bij kerk en kluis heeft de Duivel een huis = bij een kerk vind je altijd een **café**
- ~ Met iemands woorden naar de **markt** gaan = overal rondvertellen wat men elders horen zeggen heeft
- ~ Daar helpt geen **bierhuis** tegen = daar is niets tegen te doen
- ~ Er komt leven in de **brouwerij** = er komt een goede sfeer, er komt een aangename drukte
- ~ Je leven is als een steentje in de **sjoelbak** = het gaat razendsnel, je krijgt wat rake klappen te verduren en uiteindelijk kom je niet waar je moet zijn